

Liberalní vládnutí buduje liberalní mír Armádní a policejní reforma v Bosně a Hercegovině

TOMÁŠ DOPITA

Liberal Governance Builds Liberal Peace: The Defence and Police Sector Reform in Bosnia and Herzegovina

Abstract: This article aspires to overcome the barriers to a dialogue between the problem-solving and critical approaches to international peacebuilding. From the perspective of modern constructivism hypotheses are formulated concerning the influence of international peacebuilding on the development of sustainable democratic self-governance in the target countries. The hypotheses are tested on two cases of international initiatives in the post-Dayton Bosnia and Herzegovina – the cases of the defense and the police sector reforms. The empirical analysis then validates the hypotheses, and the results are presented in charts. The main idea of the article is that adherence to the principles of liberal governance in the course of international peacebuilding is considerably vital for the build-up of liberal peace in the target country in itself.

Keywords: liberal peacebuilding, problem-solving theory, critical theory, modern constructivism, Bosnia and Herzegovina, defense reform, police reform.

Žádná z významných mezinárodních misí budování míru doposud nedosáhla politického cíle transformovat cílovou zemi do podoby stabilní, nezávislé a prosperující liberální demokracie. Místo toho jsou vytvářeny kvaziliberální státy závislé na mezinárodní pomoci, v nichž zvnějšku vytvořené instituce liberálně-demokratického státu nejsou naplňovány substancí autonomní demokratické samosprávy. Dosavadní strategie budování míru cestou vytváření a podpory institucí liberálního státu a společnosti je proto dlouhodobě zpochybňována (Paris 2004; Jahn 2007a, 2007b; Bergby – Burgess 2009). Problém vlivu mezinárodního budování míru na rozvíjení udržitelné demokratické samosprávy v cílových zemích je základním předmětem výzkumu této studie.

Přístup k mezinárodnímu budování míru můžeme na základě konceptu Roberta Coxe rozdělit na problémově orientovaný a kritický přístup (1981: 128–129). Problémově orientovaný přístup je postaven na východiscích liberální politické teorie a usiluje o aktivní prosazování demokracie, volného trhu, vlády práva a lidských práv. Věnuje se hlavně otázkám efektivity současných mírových operací a drží se v mezích diskurzu vymezeného hlavními mezinárodními aktéry dosavadního budování míru – OSN, EU, NATO, OBSE, MMF, Světové banky a dalších (viz například UN – Ghali 1992; UN – Annan 2005). Kritický přístup se začal vyvíjet od konce 90. let minulého století v opozici vůči dosavadní praxi. Usiluje o problematizování často implicitních teoretických a normativních východisek současného mezinárodního budování „liberálního“ míru i problémově orientovaného

přístupu k jeho studiu. Jestliže se problémově orientovaný přístup prakticky nevěnuje možným vedlejším vlivům mezinárodního budování míru na politický, ekonomický a společenský život v cílových oblastech, pak velká část kritiky se naopak snaží reflektovat možné negativní důsledky působení mezinárodních institucí v cílových zemích (Paris 2004; Richmond 2004; Chandler 2006 etc.).

Problémově orientovaní autoři kritické argumenty odmítají, pokud se jimi vůbec zabývají. Přesto se lze domnívat, že by kritické postřehy mohly mezinárodnímu budování míru prospět. Týká se to zejména kritiky takové politiky mezinárodních aktérů, která postará místní legitimitu, zabraňuje rozvíjet místní vlastnictví mírového procesu a potlačuje právo na místní samosprávu. Tyto argumenty kritizují praxi budování míru z liberálně normativních pozic, mohly by proto vstoupit do dialogu se současnou oficiální teorií budování míru a být případně zahrnuty do budoucích strategií budování míru, aniž by došlo ke ztrátě liberální integrity těchto strategií.

Je však dialog problémově orientovaného a kritického přístupu ke studiu budování míru prakticky proveditelný? Komunikaci mezi oběma přístupy brání rozdílná epistemologická a ontologická východiska a roztržštěnost jazyka kritické argumentace. Cílem studie je navrhnout cestu pro překonání těchto bariér. Děje se tak s využitím mediativní pozice moderního konstruktivismu, jež s ohledem na kombinovaný efekt fyzických objektů, idejí, aktérů i struktury reflektuje vliv materiálního a ideového prvku na konstituování reality (Adler 1997: 324). Interpretace je přitom vnímána jako důležitá součást vědecké práce usilující o vysvětlení sociální konstrukce reality.

Stať textu má tři hlavní části. V teoretické části je nejdříve konceptualizována závislá proměnná – *kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu* – a představen kritický přístup ke studiu mezinárodního budování míru. Následně jsou shrnuty argumenty pro sblížení problémově orientovaného a kritického přístupu k budování míru a popsány překážky bránící jejich dialogu. Poté jsou navrženy dva způsoby jejich překonání: využití moderního konstruktivismu a vztahení klíčových argumentů kritického přístupu k pojmům oboru mezinárodní vztahy. Tyto argumenty, a sice citlivost k místnímu kontextu, konzistentnost s liberálními normami vládnutí a dialog s místními aktéry, jsou vztaheny ke konceptům ukotvitelnosti, normativní legitimacy a komunikativnosti. V druhé části statí je představen výzkumný rámec pro studium vlivu mezinárodního budování míru na rozvíjení kapacity pro udržitelnou demokratickou samosprávu v cílové zemi při komparativní analýze mezinárodních snah o armádní a policejní reformu v Bosně a Hercegovině (BaH). Konečně ve třetí části textu je prezentováno praktické využití navrženého výzkumného rámce.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA A KONCEPTY

Kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu

Zde konceptualizovaná kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu vychází z Lidénovy rekonceptualizace cíle budování liberálního míru, a sice „*budovat kapacity pro mírovou samosprávu v souladu s liberálními východisky, které budování míru prosazuje*“ (2006: 74–80), jakož i z přístupu Bellamyho a Williamse k mírovým iniciativám, postaveného na pojmu emancipace, jež je užíván v rámci kritických bezpečnostních studií. Emancipací je chápáno osvobození jednotlivců a skupin od fyzických a lidských překážek, jež jim brání konat podle jejich volby (Booth 1991: 319). Náplní mírových snah by podle Bellamyho a Williamse mělo být „*vytváření a konsolidování politických, sociálních a ekonomických procesů umožňujících místním populacím sledovat jejich vlastní politické záměry tak, aby přitom nebránily ostatním ve sledování téhož*“ (2004c: 202).

V souladu s těmito přístupy je zde kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu definována jako *schopnost místních institucí a obyvatel efektivně spravovat veřejné záležitosti v souladu se základními principy demokracie a lidských práv, nezávisle na*

zahraničním vlivu a zahraničních zdrojích. Prvotním indikátorem kapacity je existence místních samosprávních institucí vytvořených pro výkon správy určité části státu a společnosti. Kapacita může dále dosahovat různých úrovní v souvislosti s nepostradatelností služeb samosprávních institucí a demokratičností a udržitelností samosprávy. Fyzické instituce jsou chápány jako materiální základna pro uskutečňování správy. Pro rozvíjení kapacity musí být materiální prvek nutně doprovázen i prvkem ideovým, a sice soustavou představ obecně sdílených představiteli samosprávních institucí a lidmi, kteří jsou výkonem správy dotčeni. Sdílené představy jsou klíčové, bez materiálního zázemí by se však těžko vyvinuly nebo by byly uplatňovány. Materiální a ideový prvek tak kapacitu pro udržitelnou demokratickou samosprávu vzájemně konstituují.

Kritický přístup ke studiu mezinárodního budování míru

Budování míru aktivním prosazováním demokracie, volného trhu, vlády práva a lidských práv, které začalo být po skončení studené války mezinárodními aktéry praktikováno v postkonfliktních či nestabilních oblastech, je kritickými autory obecně interpretováno jako budování „liberálního míru“ (Paris 2003; Bergby – Burgess 2009; Richmond 2004). V současné době se můžeme setkat s více způsoby rozdělování kritiky budování liberálního míru.

Chandler a velmi podobně i Bergby s Burgessem hovoří o radikální a umírněné kritice. Radikální kritika interpretuje prosazování liberálního míru jako nástroj pro posilování a upevňování hegemonické moci západních států. Umírněná kritika neřeší otázky moci, ale spíše zpochybňuje možnost aplikovatelnosti západních liberálních konceptů v neliberálním kontextu postkonfliktní společnosti (Chandler 2009: 6–8) či zdůrazňuje nedostatek znalostí a porozumění místnímu kontextu (Bergby – Burgess 2009: 94). Christova-Schmittová (2009: 3–7) rozděluje kritiku podle role, kterou by podle jednotlivých autorů měl při budování liberálního míru hrát politický proces v cílové zemi. Vytyčuje pomyslné kontinuum od apolitického přístupu, podle něž by budování míru mělo být izolováno od místního politického procesu, po plně politický přístup, podle něž by budování míru mělo být plně navázáno na místní politický proces v souladu s právem místních lidí na sebeurčení a samosprávu.

Lidén nabízí rozdělení kritiky liberálního míru podle politicko-teoretických východisek. Současnou praxi budování liberálního míru ztotožňuje s pozicí liberálního internacionalismu; kritiku budování liberálního míru rozděluje na argumentaci vedenou z pozic komunitarismu, kritické mezinárodní teorie a postmodernismu (Lidén 2006: 46–76). Komunitarismus, který navazuje na romantickou reakci na osvícenství, se primárně zaměřuje na právo politických komunit na sebeurčení a neintervenci. Vyjadřuje obavy, že univerzalizace liberálních hodnot, jako je demokracie, kapitalismus či sekularismus, jde proti tradici a praxi nezápádních kultur (Waltzer: 1992). Problémy mezinárodního budování míru jsou z komunitaristického pohledu způsobeny nedostatečným souladem s tradicí, kulturou a zájmy komunit cílové země.

Mezinárodní kritická teorie sdílí s komunitarismem názor, že budování liberálního míru není v souladu s místními zájmy. Odlišuje se od něj ve svém důrazu na autonomii a práva jednotlivce, a tím, že neukotvuje svou argumentaci v místní, ale v globální politice. Kritické mezinárodní teorii nejde o to, že agenda naplňovaná v rámci mírové mise je daná zvnějšku, ale o to, že je špatně zvolená. Obecná vize liberálního míru není odmítána. Současná pacifická unie bohatých demokratických států však není chápána jako ztělesnění liberálního míru, ale jako exkluzivní elita udržovaná nespravedlivým globálním rozložením moci, bohatství a bezpečnosti. Podle mezinárodní kritické teorie je hlavním problémem mezinárodního budování míru hegemonické upřednostňování zájmů mezinárodních aktérů nad zájmy místních (Bellamy – Williams 2004a; Bellamy 2004a; Pugh 2004).

Konečně postmoderní kritika budování liberálního míru zpochybňuje emancipační potenciál modernity a mechanickou racionalitu spojenou s modernizací. Postmoderní pohled

je skeptický k možnostem sociálního inženýrství a budování míru podle moderních či vědeckých konceptů. Postmoderní kritika proto platí i ve vztahu ke komunitarismu a kritické mezinárodní teorii (Ashley – Walker 1990; Hutchings 1999: 78; Bauman 1989, citováno dle Lidéna 2006: 64).

Obecným tématem, vyskytujícím se podle Lidéna ve všech třech výše naznačených kritických směrech, je upozornění na nekonzistentnost budování liberálního míru s liberálními normami vládnutí (2006: 55). Jestliže, jak argumentuje MacMillan, jsou normativní základy těmi pravými základy liberálního míru, pak neliberální chování mezinárodních aktérů oslabuje možnost předávání liberálních norem prostřednictvím sociálního učení a sociální interakce, a tím pádem oslabuje možnost úspěchu mírové iniciativy (MacMillan 1998: 13, citováno dle Lidéna 2006: 82).

Tabulka č. 1
Dělení kritiky budování liberálního míru

Dělení podle	Kategorie	Základní teze
Radikalnost	Radikální	Budování míru naplňuje hegemonické zájmy západních států.
	Umírněná	Liberální koncepty nejsou aplikovatelné v neliberálním prostředí.
Úloha místního politického procesu	Politická	Budování míru by mělo být součástí místního politického procesu.
	Apolitická	Budování míru by nemělo být součástí místního politického procesu.
Politickoteoretická východiska	Komunitarismus	Důležitý je soulad s tradicí a kulturou cílové země.
	Kritická mezinárodní teorie	Hegemonickým prosazováním západních hodnot a konceptů nejsou reflektovány adekvátní zájmy cílové populace, ale udržována hegemonie Západu.
	Postmodernismus	Moderní myšlení má potenciál tvořit stejně jako ničit, moderní koncepty nás mohou oslepit a ohlušit.

Překážky pro sblížení problémově orientovaného a kritického přístupu

Pro sblížení problémově orientovaného a kritického přístupu k budování míru existují přinejmenším tři relevantní důvody. Prvním je paradoxní blízkost a spřízněnost jmenovaných přístupů. Velká část kritiky budování liberálního míru má ve svém jádru ohled na základní liberální hodnoty – jmenovitě svobodu, lidská práva a právo na demokratickou samosprávu. Kritičtí autoři tak velmi často neargumentují proti budování liberálního míru, ale pro lepší budování liberálního míru. Právě těmito myšlenkám je zde, vzhledem k hlavnímu cíli studie, věnována pozornost, na rozdíl od argumentů, které ideu mezinárodního budování liberálního míru odmítají (například Luttwak 1999).

Druhým důvodem jsou špatné výsledky dosavadního mezinárodního budování míru. Kritická argumentace představuje možné alternativy pro přehodnocení selhávajících strategií.

Třetím důvodem je nevyhnutelnost liberálního charakteru budování míru v současných mezinárodních vztazích. Hlavní aktéři mezinárodního budování míru, tedy západní státy,

mezinárodní organizace a mezinárodní nestátní neziskové organizace, jsou součástí tzv. liberálního politického komplexu, budování míru založeného na jiných než liberálních hodnotách by se proto pravděpodobně neúčastnili (Doyle 1999; Duffield 2001; Ikenberry 1999; Paris 2003, citováno dle Lidéna 2006: 6). Pasivita by však byla morálně těžko ospravedlnitelná, může totiž vést k „násilí neintervence“, jako například při událostech ve Rwandě v roce 1994 (Chopra 1999: 98).

Praktických pokusů o dialog mezi těmito přístupy je velmi málo. Pokud se setkáme s odpovědí problémově orientovaných autorů na kritiku, pak je odmítána erudovanost a relevantnost argumentace kritických autorů (O'Brennan 2008) nebo nedostatek systematické práce s empirickými fakty schopné přesvědčit odborné publikum o smysluplnosti kritických připomínek (Elshtain 2005).

Svébytnou reakci z pozic liberální politické teorie představili Bergby a Burgess (2009). Uznávají relevanci kritiky praxe budování mezinárodního míru, která poukazuje na porušování místních práv na sebeurčení a samosprávu. Tato práva označují za svrchovaný princip liberální politické filozofie. Podle nich by však bylo mylné *a priori* předpokládat, že liberalismus se neumí vyrovnat s tím, že potřeba jednotlivců být součástí širších komunit patří mezi jejich potřeby základní (Bergby – Burgess 2009: 98–100).

Otevření smysluplné diskuse brání dvě významné překážky. První z nich je fakt, že problémově orientovaný přístup a kritický přístup vycházejí každý z odlišných ontologických a epistemologických východisek. Co se ontologie týče, problémově orientovaný přístup vnímá realitu mírové intervence jako objektivně danou, naopak kritický přístup ji vnímá spíše jako sociálně konstruovanou, danou intersubjektivně (přehledně viz Bellamy – Williams 2004a; Bellamy 2004). Co se týče epistemologie, problémově orientovaný přístup vychází z postupů přírodních věd, když bere svět, tak jak ho nalézá (Cox 1981:128), a snaží se odhalit kauzální souvislosti mezi objektivně pozorovatelnými fakty. Naopak kritické přístupy se snaží zohlednit lidskou subjektivitu a vliv idejí na konstituování reality, přičemž jsou často skeptické k možnostem kauzálního vysvětlení.

Druhou bariérou v komunikaci mezi problémově orientovaným a kritickým přístupem je absence společného argumentačního jazyka v rámci negativně vymezeného kritického přístupu. Vzniklé antagonistické postoje ztěžují komunikaci mezi kritickými a problémově orientovanými výzkumníky mezinárodního budování míru. Jednotliví autoři tak mluví jen k omezené skupině kolegů, kteří sdílejí jejich východiska a argumentační slovník.

V následujících částech jsou navrženy možné způsoby pro překonání obou překážek. Cestou pro překonání ontologické a epistemologické propasti mezi problémově orientovaným a kritickým přístupem je kompromis moderního konstruktivismu. Překážku v podobě rozdílnosti argumentačního jazyka kritického přístupu se pokusím odstranit tím, že identifikuji klíčové argumenty kritického přístupu a ty pak vztáhnou k pojmům oboru mezinárodních vztahů.

Ontologicko-epistemologický kompromis moderního konstruktivismu

Problém odlišných ontologických a epistemologických východisek při studiu mezinárodního budování míru zrcadlí jádro tzv. čtvrté velké debaty oboru mezinárodních vztahů, tedy spor mezi pozitivismem a postpozitivismem. Jde tedy o obdobu sporu mezi realisty/neorealisty (například Morgenthau 1948/1980; Waltz 1979) a postmodernisty (například Ashley – Walker 1990). Hlavními tématy, která strukturují tuto debatu, jsou opozice mezi materialismem a idealismem, otázky vztahů mezi aktéry a strukturou a také protiklad interpretativního rozumění a kauzálního vysvětlení (Hollis – Smith 2000; Keohane 1986).

Do čtvrté debaty začaly postupně promlouvat hlasy usilující o překonání materialisticko-idealistické a individualisticko-holistické dichotomie. Alternativu představuje přístup některých neoliberálních institucionalistů (například Goldstein – Keohane 1993), kteří na úrovni jednotlivce přiznávají idejím vliv na vývoj politického procesu. Další pokus

o syntézu představili někteří sociální konstruktivisté, když navrhli střední pozici mezi individualismem a holismem (Wendt 1992, 1999) a také mezi materialismem a idealismem (Adler 1997). Tito autoři se snaží spolupracovat s projektem moderní vědy, proto jsou označováni jako moderní konstruktivisté.

Neslučitelnost interpretativního rozumění a kauzálního vysvětlení je pro zastánce moderního konstruktivismu pouze zdánlivá, založená na zveličeném rozdílu mezi tzv. vědou a humanitními obory (například Wendt 1992, 1999; Klotz – Lynch 2007; Adler 1997). Upozorňují, že čistě naturalistická koncepce věd, na které staví například klasický realismus (Kaplan 1957) a neorealismus (Waltz 1979), byla v oboru fyzikálních věd již dávno opuštěna (Adler 1997: 320; Wendt 1987: 352, citováno dle Ringmara 2005: 320).

V konstruktivistické argumentaci je důležitý koncept intersubjektivní reality, obecně chápán jako skupinově sdílená představa vznikající a existující v rámci sociální interakce, udržovaná díky rozumění mezi lidmi. Intersubjektivní představy dávají lidskému chování sociální význam a kontext, určují akce jako schůdné a neschůdné. Nedeterminují akci kauzálně ve smyslu přírodních věd, ale podílejí se na sociálně konstruované kauzalitě (Adler 1997: 327–329; Klotz – Lynch 2007: 7–9; Wendt 1992: 396–403). Rozšířením a ustálením intersubjektivních představ vznikly instituce, jejichž význam je dnes brán jako fakt. Například papír se stane bankovkou až na základě obecně konstituované shody. O pozorovatelném vlivu intersubjektivní reality na materiální svět tak svým způsobem mluví například Deutsch (1957), když hovoří o bezpečnostní komunitě, nebo Anderson (1983), který píše o národu jako o představovaném společenství (citováno dle Adler 1997: 327).

Moderní konstruktivismus nabízí cestu pro překonání rozdílných ontologických a epistemologických východisek problémově orientovaného a kritického přístupu k mezinárodnímu budování míru. Důraz na vliv idejí, norem či identit na konstituování reality vlastní kritickému přístupu můžeme chápat jako přidanou hodnotu umožňující sofistikovanější přístup ke studiu budování míru. To ale *a priori* nevylučuje brání ohledu na materiální kontext budování míru. Materiální a ideový prvek spolu vzájemně konstituují společenskou realitu, kterou hodláme zkoumat (Adler 1997: 322). Pro získání co nejúplnější informace bychom proto při výzkumu měli sledovat obě dimenze reality. Která z nich je s ohledem na budování míru primární? Tato otázka je relevantní, není ale cílem této studie na ni odpovídat. Také zdánlivá neslučitelnost kauzálního vysvětlení souvislostí mezi objektivně pozorovatelnými fakty a interpretativního rozumění působení norem a idejí na konstituování reality může být překonána v souladu s argumenty moderního konstruktivismu, kdy je rozumění vnímáno jako důležitá součást vědeckého vysvětlení sociální kauzality.

Identifikace klíčových argumentů kritického přístupu a jejich vztažení k pojmům mezinárodních vztahů

Druhou překážkou diskuse je roztržštěnost argumentačního jazyka kritického přístupu. Jakákoli debata je možná pouze při shodě účastníků na některých základních pojmech. Proto zde stručně představím debatu v rámci kritického přístupu a identifikuji relevantní argumenty, které následně vztáhnou ke konceptům etablovaným a využívaným v rámci odborného diskursu oboru mezinárodních vztahů.

S určitým zjednodušením lze říci, že v kritické debatě můžeme zřetelně vysledovat tři hlavní motivy, které se týkají problematiky vlivu mezinárodních snah o budování míru na rozvíjení udržitelného demokratického procesu v cílových společnostech.

Prvním motivem je upozornění na důležitost citlivosti k místnímu kulturnímu, společenskému a politickému kontextu. Budování míru se neodehrává ve společenském vakuu, ale v kontextu místních hodnot. Současné budování míru nevyhnutelně vnáší do cílové společnosti a místního politického systému nové prvky. Aby byly funkční, musejí být na místní úrovni akceptovány, musí být pochopen jejich význam a místní aktéři je musejí začít využívat. Pokud jsou iniciativy vnímány na místní úrovni jako cizí, nesrozumitelné, či

dokonce protichůdné místní tradici a kultuře, pak výrazně slábne jejich akceptovatelnost, a tím pádem i možný přínos pro rozvíjení demokratické samosprávy.

Druhým motivem je poukaz na význam konzistentnosti praxe budování liberálního míru s liberálními normami vládnutí. Například dodržování lidských práv, transparentnost rozhodovacího procesu či vhodné mechanismy odpovědnosti jsou důležité pro morální kredit mezinárodních institucí a souhlas místních aktérů s jejich politikou. Naopak nedodržování liberálních norem vládnutí snižuje legitimitu mezinárodních institucí i legitimitu pravidel, které se tyto instituce snaží zavést v cílové společnosti.

Do třetice je to upozornění na nutnost dialogu s místními aktéry při vytváření a implementaci politické agendy budování míru. Hegemonické chování mezinárodních aktérů, kteří využívají své převahy při prosazování své politiky, vytěsňuje místní aktéry z politického procesu a umlčuje místní hlasy. Tak může být i sebelepší politika mezinárodních aktérů na místní úrovni ignorována, nebo jí může být kladen odpor. Důsledkem je nízké místní vlastnictví a legitimita mírového procesu i hegemonicky vybudovaných institucí. Tento argument je často předkládán ve spojitosti s argumenty předchozími (Buchanan – Keohane 2006). Je však vhodné ho vymezit odděleně, protože představuje kvalitativně odlišný prvek. Citlivost k místnímu kontextu i konzistentnost s liberálními normami vládnutí může být při budování míru hypoteticky naplněna bez přímé účasti relevantních místních aktérů. Dialogu s místními aktéry však lze dosáhnout pouze za jejich přímé účasti. Dialog představuje dynamický prvek sociální komunikace, který umožňuje vtáhnout místní aktéry do procesu budování míru.

Citlivost k místnímu kontextu jako ukotvenost

Je citlivost k místnímu kontextu úplně cizím konceptem v oboru mezinárodních vztahů? Jako základ pro vhodný konceptuální rámec může sloužit pojem ukotvenost (*embeddedness*).

Jedním z prvních, kdo začal tento pojem v rámci společenských věd používat, je Karl Polanyi (1944). Polanyi upozorňuje, že velká tradice moderního ekonomického myšlení, sahající od Malthuse a Ricarda až do současnosti, je postavena na chápání ekonomiky jako uzavřeného systému trhů, který je automaticky regulován prostřednictvím mechanismu ceny, poptávky a nabídky. To je podle Polanyiho v rozporu s dosavadní historií, v níž byla ekonomika vždy ukotvena v sociálním kontextu, byla mu tedy podřízena. Polanyi proto tvrdí, že tzv. klasické ekonomické myšlení usiluje o překonání ukotvenosti ekonomiky ve společnosti, což vede k odporu dotčených aktérů, a nakonec k neúspěchu (1944: 71). Pojem ukotvenost začal být využíván v ekonomické sociologii i v teorii mezinárodních vztahů (Granovetter 1985; Zukin – DiMaggio 1990; Caporaso – Tarrow 2009).

Podobně jako chápe Polanyi ekonomiku jako nutně ukotvenou v místním kontextu, můžeme chápat i mezinárodní budování míru. Neukotvené budování míru povede, podle Polanyiho logiky i podle argumentů kritického přístupu, k jeho neúspěchu.

Za relevantní indikátory ukotvenosti můžeme považovat historickou zakořeněnost, srozumitelnost a propojitelnost. Franck tyto koncepty navrhl pro induktivní zkoumání legitimacy demokratických práv na mezinárodní úrovni. Tyto faktory, vycházející ze vztahu pravidla k místnímu kontextu, podle něj zvyšují motivaci k souhlasu s pravidlem (Franck 1992).

Konzistentnost s liberálními normami vládnutí jako normativní legitimita

Pro reflektování konzistentnosti aktivit aktérů budování liberálního míru s liberálními normami vládnutí můžeme využít konceptuálního rámce standardu normativní legitimacy globálního vládnutí, navrženého Buchananem a Keohanem (Buchanan – Keohane 2006). Buchanan a Keohane vycházejí z předpokladu, že vnímání normativní legitimacy mezinárodního vládnutí může oscilovat mezi krajními pozicemi vnímání legitimacy jako legality, tedy souhlasu států, a vnímáním legitimacy ve světle demokratických standardů platných v rámci států. Snaží se jít střední cestou a zdůrazňují významnou sociální funkci normativní legitimacy (Buchanan – Keohane 2006: 406). Normativní legitimita poskytuje

aktérům mezinárodního vládnutí morální právo na vytváření pravidel a vyžadování jejich naplňování. Lidem, kterým jsou pravidla určena, poskytuje morální důvod pravidla dodržovat či nepřekážet v jejich naplňování, a to i v případě, kdy se pravidlo neshoduje s bezprostředními zájmy dotčeného (Buchanan – Keohane 2006: 408–412). Důležitými prvky standardu normativní legitimacy jsou minimální morální akceptabilita, komparativní výhoda, institucionální integrita, transparentnost a odpovědnost.

Dialog s místními aktéry jako komunikativnost

Také funkce dialogu při vytváření pravidel a iniciaci politické agendy je v rámci mezinárodních vztahů již teoretizována. Yordán i Risse rozpracovávají Habermasův koncept komunikativní akce ve vztahu k mírovým operacím, resp. globálnímu vládnutí (Risse 2004; Yordán 2009). Podle Habermasovy teorie sociální akce můžeme v každém chování očekávat dva rozdílné prvky – strategickou a komunikativní racionalitu. Strategický model sociální akce představuje úsilí aktéra o dosažení předem stanovených cílů bez ohledu na postoje a chování ostatních aktérů. Zájmy ostatních jsou chápány instrumentálně jako součást strategické kalkulace. Komunikativní model sociální akce naproti tomu představuje aktéra, který dialogicky komunikuje s ostatními aktéry, předkládá argumenty, odkazuje na společné hodnoty či poznatky a je ochoten pro dosažení konsenzu pozměnit svá původní východiska a uznat vhodné argumenty svého protějšku (Yordán 2009: 65–67; Risse 2004: 294).

Přílišné využívání strategického prvku podle Yordána znemožňuje konstruktivní zapojení místních aktérů a snižuje legitimitu celého mírového projektu (Yordán 2009: 60). Risse upozorňuje, že legitimita pravidla vychází jak z morální platnosti pravidla jako takového, tak z platnosti procedury, prostřednictvím které bylo pravidlo vytvořeno (2004: 293). Proto i původně strategicky se chovající aktéři se někdy musí snažit vstoupit se svými protějšky do dialogu, aby dokázali pozitivně ovlivnit výsledek vyjednávání či interakce (Risse 2004: 299).

VÝZKUMNÝ RÁMEC

Předmětem výzkumu této práce je vliv mezinárodního budování míru na rozvíjení udržitelné demokratické samosprávy. Výzkumným cílem je navrhnout cestu pro překonání bariér dialogu mezi problémově orientovaným a kritickým přístupem k mezinárodnímu budování míru. Odlišná ontologická a epistemologická východiska těchto přístupů jsou řešena přijetím mediativní pozice moderního konstruktivismu. Nesrozumitelnost argumentačního jazyka kritického přístupu je překonána identifikováním jeho klíčových argumentů a jejich vztažením ke kontextu stávající debaty. Jádrem výzkumu je empirické testování kauzálních hypotéz, které můžeme na základě předchozí argumentace formulovat následovně:

Zvyšující se míra ukotvitelnosti, normativní legitimacy a komunikativnosti jednotlivých iniciativ mezinárodního budování míru vede ke zvyšování kapacity pro udržitelnou samosprávu v cílových zemích.

Platnost hypotéz je hledána za využití metody souvisejících rozdílů J. S. Milla (Karlas 2008: 71), prostřednictvím srovnávání hodnot závislých proměnných a nezávislé proměnné, při komparativní studii dvou mezinárodních iniciativ budování míru v Bosně a Hercegovině – armádní a policejní reformy. Komplexnost bosenského mírového projektu poskytuje výrazný výzkumný potenciál, když jednotlivé mírové iniciativy lze vyhodnotit odděleně a jejich charakteristiky mezi sebou porovnávat. Sledované období začíná v obou případech na konci roku 1995 a končí v roce 2004, resp. 2008 u policejní reformy. Velké množství nezávislých proměnných těchto případů nabývá během sledovaného období podobných hodnot. Proto je můžeme považovat za kontrolní proměnné.

Pro analýzu jsou využity sekundární zdroje vypracované odbornou veřejností, vládními, nevládními i mezinárodními institucemi. Dále jsou analyzovány záznamy a rozhodnutí institucí mezinárodní správy v Bosně a Hercegovině, tedy hlavně Rady pro implementaci míru

(*Peace Implementation Council – PIC*), Úřadu vysokého představitele (*Office of the High Representative – OHR*), NATO, jednotlivých institucí OSN, OBSE, MMF a Světové banky.

Operacionalizace závislé proměnné

Kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu

Prvotním indikátorem kapacity je existence místních samosprávních institucí, vytvořených pro výkon správy určité části státu a společnosti. Kapacita může dále dosahovat různých úrovní v souvislosti s nepostradatelností služeb samosprávních institucí a demokratičností a udržitelností uskutečňované samosprávy.

Míru nepostradatelnosti institucí budeme považovat za minimální, pokud nejsou jejich služby v dané oblasti správy využívány. Pokud jsou služby sledovaných institucí využívány alespoň v části sledované oblasti správy, pak je nepostradatelnost částečná. Pokud jsou služby sledovaných institucí využívány v celé oblasti správy, pak je jejich nepostradatelnost úplná. Demokratičnost správy se odvíjí od jejího souladu se základními principy demokracie a lidských práv. Pro určení tohoto souladu zde budeme sledovat uznání ze strany mezinárodního společenství. Uznání budeme vnímat jako binární hodnotu – buďto existuje, nebo ne. Udržitelnost samosprávy je dána nezávislostí samosprávních institucí na zahraničních aktérech a zdrojích. Instituce mohou být mezinárodními aktéry dominovány, částečně ovlivňovány, anebo mohou být plně nezávislé. O nepostradatelnosti služeb institucí a demokratičnosti místní správy vypovídá interakce představitelů samosprávních institucí s místními aktéry, o její udržitelnosti pak interakce se zahraničními aktéry.

Pokud v dané oblasti nevzniknou žádné ani částečně nepostradatelné instituce, pak je kapacita minimální. Vzniknou-li instituce, které jsou pouze částečně nepostradatelné či nejsou uznány mezinárodním společenstvím nebo jsou dominovány mezinárodními aktéry,

Tabulka č. 2
Stupně kapacity pro demokratickou samosprávu

Stupeň kapacity	Atributy	Příklad (ilustrativní)	Hodnota
Minimální	Nevznikly žádné ani částečně efektivní instituce.	Nevznikla centrální instituce pro správu policejní služby BaH.	0
Omezená	Vznikly pouze částečně efektivní instituce, anebo vzniklé instituce nejsou mezinárodně uznány či jsou dominovány mezinárodním společenstvím.	Předsednictvo BaH není schopné samostatné správy země; země je stále pod správou OHR.	1
Vysoká	Vznikly funkční místní instituce, jejichž suverénní správa je stále výrazně ovlivňována mezinárodním společenstvím.	Vzniklo fungující státní ministerstvo obrany BaH, v zemi ale stále operují mezinárodní mírové jednotky.	2
Suverénní	Vznikly plně efektivní a nezávislé instituce, uznané mezinárodním společenstvím.	Centrální banka BaH definuje a implementuje monetární politiku země, od roku 2003 je řídící rada jmenována Předsednictvem BaH.	3

pak je kapacita omezená. Vzniknou-li místní instituce, které jsou plně nepostradatelné a odpovídají mezinárodním požadavkům, ale jejich funkce je stále částečně ovlivňována mezinárodním společenstvím, pak je kapacita vysoká. Vzniknou-li nepostradatelné, mezinárodně uznané a plně nezávislé instituce, pak budeme hovořit o kapacitě suverénní. Těmto hodnotám bude přiřazena numerická hodnota od 0 pro minimální, po 3 pro suverénní kapacitu.

Operacionalizace nezávislých proměnných

Ukotvenost

Čím bližší má forma a náplň sledované iniciativy vztah k místnímu kulturnímu, společenskému a politickému kontextu, tím bude akceptovatelnější a úspěšnější při realizaci. Proto budeme sledovat, do jaké míry je forma a náplň nově vytvářených pravidel či institucí historicky zakořeněná, srozumitelná a propojitelná na místní úrovni. Historickou zakořeněnost určíme sledováním časového úseku, po který se podobná pravidla rozvíjela v místním prostředí, intenzitou jejich předchozího využívání a mírou podobnosti s pravidly a koncepty prosazovanými ve sledovaných případech. Srozumitelností budeme chápat schopnost aktérů mezinárodního budování míru vysvětlit náplň, východiska a cíle sledované iniciativy dotčeným místním aktérům. Propojitelností budeme chápat vazbu dané iniciativy na vnější prostředí v širším kontextu bosenské společnosti a ostatních mírových politik.

Hodnoty těchto indikátorů (historická zakořeněnost, srozumitelnost, propojitelnost) mohou nabývat následujících numerických hodnot: 0 pro žádná, 1 pro střední, 2 pro vysoká. Zjištěná hodnota ukotvenosti bude numerická a bude se odvíjet od součtu hodnot historické zakořeněnosti, srozumitelnosti, propojitelnosti. Možné hodnoty ukotvenosti jsou tedy 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Normativní legitimita

Iniciativa mezinárodního budování míru je plně normativně legitimní, pokud naplňuje indikátory morální akceptability, komparativní výhody, institucionální integrity, transparentnosti a odpovědnosti. Konkrétně proto iniciativa nesmí porušovat, ale naopak musí podporovat naplňování lidských práv (morální akceptabilita); musí přinášet jinak nedosažitelnou instrumentální funkci (komparativní výhoda); dosahovat koherence mezi deklarovanými procedurami, cíli a samotným výkonem vládnutí (institucionální integrita); informace o průběhu iniciativy musí být přístupné v přehledné formě (transparentnost); a musí ji doprovázet adekvátní mechanismy odpovědnosti – standardy pro výkon institucí a postih (Buchanan – Keohane 2006: 15–24).

Tyto indikátory (lidská práva, instrumentální funkce, koherence, transparentnost, odpovědnost) naplňovány buďto jsou, nebo nejsou; můžeme je tedy chápat jako indikátory binární. Zjištěná hodnota normativní legitimacy se bude odvíjet od počtu splněných indikátorů, možné hodnoty normativní legitimacy jsou tedy 0, 1, 2, 3, 4, 5.

Komunikativnost

Komunikativnost představuje mód interakce mezinárodního společenství s místními aktéry na pomyslném kontinuu mezi autoritativním prosazováním cílů silou a situací vzájemného dialogu. Pokud je iniciativa prosazována ozbrojenou silou, či pomocí hrozby ozbrojenou silou, pak je mód hyperautoritativní. Pokud je iniciativa prosazována prostřednictvím autoritativního rozhodnutí, pak je mód autoritativní. Pokud je iniciativa prosazována prostřednictvím manipulace racionálních kalkulací místních aktérů, hovoříme o působení instrumentálním. Pokud je iniciativa prosazována v dialogu a s ohledem na východiska místních aktérů, hovoříme o módu dialogickém. Pokud je iniciativa prosazována v dialogu a za plného vlastnictví místních aktérů, pak je mód ideálně dialogický.

Jednotlivým stupňům bude přiřazena numerická hodnota od 0 pro hyperautoritativní až po 4 pro ideálně dialogický mód, jak je uvedeno v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3
Mód interakce mezinárodního společenství s místními aktéry

Mód	Atributy	Příklad (ilustrativní)	Hodnota
Hyperautoritativní	Iniciativa je prosazována za využití ozbrojené síly či hrozby ozbrojenou silou.	Mezinárodní síly za koordinace OHR obsazují sídlo místní televize a prosazují změnu jejího managementu (květen 1997).	0
Autoritativní	Iniciativa je prosazována cestou autoritativního rozhodnutí.	Vysoký představitel autoritativně prosazuje zákonné opatření o televizní službě.	1
Instrumentální	Iniciativa je prosazována cestou pobídek a sankcí pro manipulaci racionálních kalkulací místních aktérů.	Mezinárodní společenství podmiňuje uzavření Dohody o přidružení a stabilizaci uskutečněním policejní reformy.	2
Dialogický	Iniciativa je prosazována v dialogu s místními aktéry a s ohledem k jejich východiskům, přesto však není přítomno plné místní vlastnictví iniciativy.	Vznik celostátního ministerstva obrany na základě mezinárodní iniciativy.	3
Ideálně dialogický	Iniciativa je prosazována v dialogu s místními aktéry, za jejich vzájemného dialogu a při jejich plném vlastnictví iniciativy.	Převedení agendy týkající se zdravotní péče na celostátní úroveň.	4

ANALÝZA MEZINÁRODNÍCH SNAH O ARMÁDNÍ A POLICEJNÍ REFORMU V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ

Politická reprezentace Bosny a Hercegoviny není ani po šestnácti letech mezinárodní správy schopna samostatně tvořit a prosazovat vlastní politiku akceptovatelnou pro liberální mezinárodní společenství; ukončení mezinárodní intervence se tím oddaluje. Valentin Inzko, současný Vysoký představitel mezinárodního společenství a Zvláštní představitel EU v Bosně a Hercegovině, hovoří v této souvislosti o „*nepřítomnosti udržitelného a funkčního politického procesu*“ (HR/EUSR 2010). Základním rámcem pro státoprávní uspořádání i mezinárodněprávní postavení Bosny a Hercegoviny je dodnes Daytonská mírová smlouva (DPA), podepsaná 14. prosince 1995 zástupci Bosny a Hercegoviny, Chorvatska a Svazové republiky Jugoslávie, pod patronací USA, VB, Francie, Německa, Ruska a EU. Součástí DPA je i Ústava Bosny a Hercegoviny.

Pro přiblížení kontextu postdaytonského budování míru představím hlavní instituce mezinárodní správy a místní vládní instituce. Následně prezentuji analýzu mezinárodních

snah o armádní a policejní reformu a předložím argumenty o jejich ukotvenosti, normativní legitimitě a komunikativnosti. Poté se budu věnovat dosažené místní kapacitě pro udržitelnou demokratickou samosprávu v těchto sektorech.

Institute mezinárodní správy a místní vlády

Mezinárodní společenství je prostřednictvím DPA explicitně zapojeno do mírového procesu a stalo se jeho garantem. Naplňování DPA je rozděleno na oblast vojenskou, usilující o ukončení ozbrojeného konfliktu, a na oblast civilní, usilující o zajištění trvalého míru a stability Bosny a Hercegoviny. Vojenské aspekty DPA realizovaly jednotlivé vojenské mise mezinárodního společenství pod vedením OSN, NATO a EU – UNPROFOR, IFOR, SFOR, EUFOR.

Primární politickou institucí mezinárodní správy v BaH je Rada pro implementaci míru (PIC). Nejvýznamnější institucí pro implementaci civilních aspektů DPA je Úřad vysokého představitele (OHR). PIC průběžně interpretuje úkoly OHR i jeho pravomoci. Důležitým momentem v tomto ohledu byla konference PIC v Bonnu v prosinci 1997, kdy s takzvanými *Bonn Powers* získal OHR konečnou autoritu pro interpretaci DPA.

Dominantním mezinárodním aktérem v BaH se postupně stala EU. Kromě současně vojenské mise EUFOR ALTEA působí v Bosně od března 2002 i Zvláštní vyslanec EU (EUSR), který je současně i hlavou OHR. Přítomnost EU byla dále posílena na počátku roku 2003 vysláním policejní mise EUPM (*European Union Police Mission*), která nahradila dřívější mezinárodní policejní misi pod vedením OSN (IPTF).

Současná Bosna a Hercegovina je federativním státem složeným z dvou politických entit, Federace Bosny a Hercegoviny (FBaH) a Republiky srbské (RS). V ústavě výslovně uznané konstitutivní národy, Bosňáci, Bosenští Chorvaté a Bosenští Srbové, se podílejí na základě konsociačního principu (Lijphart 1968, 1977) na správě státu v rámci čtyř různých institucionálních systémů. Jde o celostátní instituce, instituce dvou politických entit, Federace Bosny a Hercegoviny a Republiky srbské, a instituce samosprávních oblastí Brčko. Entity získaly na základě ústavy mnohé výsady obvykle patřící státům, v případě souhlasu entit je však umožněn přenos kompetencí na centrální úroveň (přehledně viz Kasum 2006).

Armádní a policejní reforma v Bosně a Hercegovině

Během války (1992–1995) byly policejní a ozbrojené složky v Bosně a Hercegovině organizovány v paralelních strukturách podél teritoriálních hranic tří etnicky definovaných mocenských struktur – srbské části, bosňácké střední Bosny a chorvatské západní části (Hladký 2006).

DPA institucionalizovala vnitřní politické rozdělení BaH podél etnických linií. Teritorium BaH bylo po uzavření DPA rozděleno mezi tři oddělené monoetnické armádní jednotky, v nichž sloužilo přibližně 419 000 vojáků (European Stability Initiative 2007b: 2). Politické rozdělení zrcadlila i struktura policejní služby, když DPA vytvořila decentralizovaný systém policejní služby, ve kterém centrální stát neměl žádné kompetence. Celkem v BaH operovalo po uzavření DPA třináct autonomních policejních agentur – dvě na úrovni entit, deset v kantonech a jedna v Brčku, s celkovým počtem cca 45 000 policistů (Wisler 2005: 148).

Vysoký počet vojáků a policistů představoval dlouhodobý bezpečnostní, politický i ekonomický problém pro stabilitu BaH. Proto mezinárodní společenství v období po uzavření DPA usilovalo o transformaci armádního i policejního sektoru v BaH. V obou případech začaly tyto snahy brzy po uzavření DPA a překonání prvotních všeobecných bezpečnostních problémů spojených s absencí veřejného pořádku a hrozbou eskalace násilí. V obou případech se mezinárodní společenství snažilo dosáhnout společenské, politické a institucionální změny, a v obou případech mezinárodní společenství při těchto snahách časem narazilo na odpor místních aktérů a na strukturální limity dané zněním DPA.

Sledování případů armádní i policejní reformy v BaH můžeme shodně rozdělit do dvou období. Během první fáze, tedy do června 2001, resp. prosince 2001 v případě policejní reformy, akceptovalo mezinárodní společenství vojenské a policejní rozdělení dané DPA jako fakt. Druhá fáze byla charakterizována snahami o překonání DPA a přesun správních pravomocí na úroveň centrálních institucí.

Zde sledované případy se výrazně liší ve způsobu působení mezinárodního společenství, v reflektování reakcí a odporu místních aktérů i funkce DPA, a také ve svých hmatatelných výsledcích, a tedy i vlivu na rozvíjení udržitelné demokratické samosprávy v Bosně.

Armádní reforma

Prioritou mezinárodního společenství v prvním období armádní reformy bylo snižování početních stavů jednotlivých armád (o armádní reformě viz například Defence Reform Commission 2003; Vetschera – Damian 2006). Dosažení dohody o opatřeních pro budování důvěry a bezpečnosti mezi státem BaH a jeho entitami (Vídeňská dohoda) a dohody o subregionální kontrole zbrojení (Florentská dohoda) znamenalo efektivní kontrolu existující vojenské kapacity a umožnilo další změny (Vetschera – Damian 2006: 30).

Druhé období armádní reformy bylo charakterizované úsilím o spojení armád a vytvoření institucí na státní úrovni. Začalo se tak dít v kontextu programu NATO Partnerství pro mír (PfP). Víze zapojení BaH do PfP byla podporována některými politiky v BaH a také vládami západních států. Hlavním kritériem pro zapojení byl v červenci 2001 stanoven vznik efektivní a důvěryhodné velící a kontrolní struktury na úrovni státu, jejíž součástí mělo být i státní ministerstvo obrany. Dalším požadavkem bylo spojení ozbrojených sil entit do jedné státní armády (Defence Reform Commission 2003: 33). Tato kritéria se stala dominantními tématy další mezinárodní intervence v oblasti armádní reformy v BaH.

Mezinárodní společenství se při snahách o vytvoření armádních institucí na státní úrovni zaměřovalo na projekt proměny sekretariátu SCMM (*Standing Committee on Military Matters*), jediné existující celostátní instituce s explicitním mandátem ve vojenských záležitostech, do podoby státního ministerstva. OHR, SFOR a OSCE pořádaly od konce roku 2001 neformální semináře, aby přesvědčily místní strany o vhodnosti takového řešení. Tento program byl podporován ze strany Bosňáků i Chorvatů. Srbská strana se na něm také podílela, ale dlouhodobě odmítala navrhované změny v dosavadním chápání rozdělení kompetencí mezi státem a entitami (Vetschera – Damian 2006: 31).

Semináře daly základ pracovní studii, která navrhla restrukturalizaci složení SCMM. Sekretariát této komise měl být transformován do podoby ministerstva, které by se později stalo ministerstvem obrany. Srbská strana souhlasila s obsahem studie, nesouhlasila však se vznikem Ministerstva obrany BaH. Proto byly návrhy reformy vycházející z této studie na úrovni předsednictva BaH v květnu 2002 odmítnuty.

Postoj představitelů RS se následně proměnil. Vetschera a Damian přisuzují tuto změnu náhodě, a sice aféře ORAO. Vyšlo najevo, že výrobce letadel ORAO, provozovaný pod přímou správou Ministerstva obrany Republiky srbské, byl zapleten do nelegálního prodeje zbraní do Iráku. Tato situace výrazně oslabil vyjednávací pozici představitelů RS (Vetschera – Damian 2006: 32). Přímé porušení embarga OSN vyvolalo velký mezinárodní tlak na vytvoření efektivní kontroly nad obchodem se zbraněmi v rámci BaH i nad vojenským sektorem jako takovým. V souvislosti s tím vyzval OHR místní státní ministerstvo pro zahraniční obchod a ekonomické vztahy (MoFTER) k formulování návrhu zákona pro regulaci obchodu se zbraněmi. Návrh zákona vznikl za koordinace odborníků z MoFTER, OBSE, SFOR a OHR a byl přijat v únoru 2003 (Oficiální věstník BaH 2003).

Snahy o zajištění celostátní kontroly obchodu se zbraněmi podle Vetschery a Damiana způsobily změnu paradigmatu myšlení v rámci mezinárodní komunity. Do té doby převážoval názor, že je nutné přenést autoritu z entit na stát, a omezit tak ústavní výsady entit. Nyní se však zjistilo, že záležitosti obrany nemusí být vnímány jen jako záležitosti entit,

ale také jako důležité ve vztahu k zahraničním vztahům celé BaH. Proto nebylo nutné jít proti DPA, ale pracovat v jejím rámci a jen modifikovat její interpretaci (Vetschera a Damian 2006: 33).

Dne 29. srpna 2002 přijalo předsednictvo RS rozhodnutí, které potvrdilo politickou funkci SCMM a vytvořilo organizační strukturu pro koordinaci ozbrojených sil BaH v záležitostech týkajících se obrany, suverenity a teritoriální integrity BaH. V reakci na tento krok modifikovala NATO kritéria pro přistoupení k PfP, když se vzdala požadavku vzniku jednotných ozbrojených sil, pokud budou jednotky entit podřízeny státnímu ministerstvu a spojenému velení (Vetschera – Damian 2006: 37–39).

Na základě zprávy Defence Reform Commission, na jejímž vzniku se podíleli i místní političtí a civilní představitelé, byl 1. prosince 2003 přijat Parlamentním shromážděním zákon o obraně BaH. Zákon přisoudil vrcholné výkonné a administrativní funkce armády Předsednictvu BaH, kde jsou rozhodnutí přijímána konsenzem. Dále dal vzniknout ministerstvu obrany, složenému hlavně z civilních odborníků a spojeného armádního velení. Dle ducha DPA bylo zavedeno pravidlo, že v klíčových pozicích musí být prostřednictvím hlavního představitele a jeho dvou zástupců zastoupeny všechny tři konstitutivní národy BaH. Proces jmenování klíčových představitelů ministerstva a jejich zástupců byl dokončen v červenci 2004. Na základě rozhodnutí Předsednictva BaH byla velikost ozbrojených sil stanovena na 12 000 profesionálních vojáků, 8000 za FBaH a 4000 za RS (Vetschera – Damian 2006: 35). Takto dosažené změny tvoří dodnes základní strukturální rámec armády Bosny a Hercegoviny. Armáda tedy netvoří jednotný celek, ale sjednocené velení umožňuje jednotný postup, pokud je k němu politická vůle. Vojáci armády BaH se v současnosti běžně zapojují do mírových misí OSN (European Stability Initiative 2007b:2).

Policejní reforma

První fáze policejní reformy zaštitěná IPTF (OSN) začala ve FBaH s podpisem Bonn-petersberské úmluvy mezi UNMIBH a FBaH v dubnu 1996. V Republice srbské začala tato fáze až v prosinci 1998; uzavření úmluvy mezi RS a UNMIBH předcházelo dlouhé vyjednávání (obecně o policejní reformě viz například Wisler 2005; Celador 2007; Maras 2009). Cílem úmluv byla demokratizace policejní praxe ve vztahu k veřejnosti, snížení početních stavů, zavádění minoritních kvót, zavedení jednotné uniformy (pro FBaH) a zavedení policejního kodexu a počátek certifikace policistů (Wisler 2005: 148–149).

Certifikace jednotlivých policistů probíhala pod vedením IPTF ve třech etapách: registraci policistů, jejich prověření, certifikaci a konečnou autorizaci na základě odborné kvalifikace. IPTF prověřilo přibližně 18 000 policistů, z nichž označila 793 jako nezpůsobilé služby (European Stability Initiative 2007a: 1).

Jak upozorňuje tzv. Benátská komise Rady Evropy, tento proces se neobešel bez problémů. Necertifikovaní uchazeči dostali doživotní zákaz služby u policie, přičemž se jim nedostalo příležitosti reagovat na důkazy, které proti nim byly vzneseny. Některým nebyly sděleny důvody jejich diskvalifikace. Kvůli ukončení mandátu IPTF ke konci roku 2002 nebyla procedura řádně dokončena nejméně ve 150 případech. Při hodnocení tohoto certifikačního procesu dospěla Benátská komise, poradní orgán Rady Evropy, k závěru, že při něm nebyly dodrženy základní standardy lidských práv, specificky právo na nezávislý proces a možnost odvolání (Venice Commission 2005). Závěry komise byly potvrzeny i prostřednictvím vyšetřování Thomase Hammarberga, zmocněnce pro lidská práva Rady Evropy, které se uskutečnilo v prosinci 2006 (Hammarberg 2007). Možnost odvolat se proti verdiktu certifikačního procesu, který se údajně odehrával ve velkém spěchu, byla diskvalifikovaným poskytnuta až na základě rozhodnutí vlády BaH učiněného v prosinci 2006 po dlouhodobém nátlaku dotčených policistů. Tento krok vlády BaH byl následně kritizován institucemi mezinárodní správy v BaH (OHR 2006).

Od počátku roku 1999 se IPTF snažilo kromě působení na mikroúrovni usilovat o změnu na úrovni jednotlivých policejních sborů v obou entitách. V lednu 1999 IPTF publikovala strategický dokument, v kterém vyjasňovala své chápání demokratické policejní služby a určila své tři strategické cíle. Těmi bylo a) usilovat o odstraňování postkomunistických a postparamilitantních prvků v policejní službě; b) poskytovat více odborného tréninku a školení; c) usilovat o demokratizaci sborů cestou jejich depolitizace, zvyšováním nezávislosti, vytvářením mnohonárodních sborů a zvyšováním odpovědnosti. V této fázi docházelo k vnitřní reorganizaci jednotlivých policejních agentur a k jejich certifikaci s ohledem na integritu organizace. Byla rozvíjena praxe kolokace, tedy společného výkonu praxe, úředníků a policistů s příslušníky IPTF. V jednotlivých policejních agenturách byl vytvořen post policejního komisaře (Wisler 2005: 150; Celador 2007: 5).

Když IPTF na konci roku 2002 opouštěla Bosnu a Hercegovinu, byla bezpečnostní situace v zemi stabilizovaná. Výrazně se zvýšila osobní bezpečnost. Poměr vražd na 100 000 obyvatel byl v roce 2004 v BaH 2,02 (srovnej s 2,2 v České republice). Policejní síly v BaH měly také v té době spektakulární 60% úspěšnost při řešení zločinů (European Stability Initiative 2007b: 3). Tyto úspěchy můžeme přinejmenším částečně přiznat působení IPTF. Tato mezinárodní policejní mise také dokázala přispět ke snížení počtu policistů ze 45 000 na přibližně 17 000 a částečně uspěla i v prosazování myšlenky mnohonárodnostních policejních sborů (European Stability Initiative 2007b: 2).

Ve druhé fázi policejní reformy začal být spolu s nástupem EUPM v roce 2003 kladen důraz na strukturální reformy na úrovni státu a na udržitelnost financování policejní služby. Ze strany mezinárodního společenství bylo dlouhodobě upozorňováno, že aktuální složitá struktura policejní služby vede k vysokým výdajům, nedostatečné spolupráci a nerovnoměrnému teritoriálnímu zastoupení policejní služby. Myšlenka celostátní strukturální reformy policie byla ze strany PIC vyslovena již v květnu 2000. Opravdu aktuální začala být až s nástupem EUPM, kdy se z restrukturalizace policie stalo velké politické téma (Wisler 2005: 152; Celador 2007: 17–22; Maras 2009). Wisler upozorňuje, že v této době došlo k celkové změně politického klimatu, protože OHR začal čerpat moc ze svého spojení s EU prostřednictvím dvojité pozice OHR/EUSR. V tomto období začal být tzv. *daytonismus* oslabován ve prospěch *realpolitik* (Wisler 2005: 153). Dosažení dohody o policejní reformě se stalo jednou z podmínek zahájení jednání o Stabilizační a přístupové dohodě (SAA), která by posunula BaH blíže ke členství v EU, se všemi výhodami z toho plynoucími (OHR: 2005a). V červnu 2004 byla publikována funkcionální studie bosenského policejního systému, financovaná Evropskou komisí (ICMPD and TC Team Consult 2004). V ní nebyla decentralizovaná policejní struktura označena za slabinu *per se*, s odkazem na podobný systém využívaný v Nizozemsku (25 policejních sborů) a Švýcarsku (26 policejních sborů) (ICMPD and TC Team Consult 2004: 135). Ve zprávě byly nastíněny tři možnosti budoucího organizačního uspořádání v Bosně, všechny odpovídající nejlepším evropským praktikám. Byl to: a) model jednotné národní policie; b) model s policejními sbory v obou entitách, v oblasti Brčko a s institucemi na celostátní úrovni, s vypuštěním kantonální úrovně policie; c) model vycházející z dnešní politické reality s posílením národní koordinační funkce. Studie vyslovuje názor, že vhodnost jednotlivých řešení je relativní, přičemž záleží na zvolených kritériích. Zdůrazňuje také význam místního vlastnictví reformy (Tamtéž: 12). Zpráva byla přeložena do místních jazyků a distribuována místním politikům (European Stability Initiative 2007b: 7).

Brzy po publikaci zmiňované funkcionální studie rozhodl OHR o vzniku Komise pro restrukturalizaci policie – PRC (*Police Restructuration Commission*), vedené zahraničními experty, s jasně formulovaným úkolem navrhnout reformu s jednotnou národní policejní strukturou podléhající přímo autoritám centrálního státu. Jiné možnosti nebyly v rozhodnutí zmíněny (OHR 2004). V tomto bodě činnost OHR přímo protirečila znění funkcionální studie.

Studie PRC publikovaná v prosinci 2004 navrhla vytvoření jednotné administrativní struktury, kde by státní policejní administrativní služba byla doplněna místními policejními jednotkami uskupenými napříč současnými hranicemi entit. Nová policejní struktura tak implikovala nutné změny ústavy, pokud by nebrala v úvahu existující politické hranice entit a kantonů.

Na straně RS se návrh PRC setkal s odporem. OHR se spolu s EUPM snažil v prvních měsících roku 2005 místní politiky i veřejnost přesvědčit o vhodnosti navrhované reformy. Argumenty pro vytvoření jednotné policejní struktury podle návrhu PRC byly hlavně nutnost efektivního boje proti organizovanému zločinu (PRC 2004: 4) a neudržitelnost financování složitého policejního systému (Tamtéž: 26). Například v roce 2002 šlo z veřejných rozpočtů BaH 9,2 % na výdaje na policii, oproti 3,1 % ve Slovinsku (Tamtéž: 81).

Tato argumentace však byla postupně do určité míry zpochybněna. Je například přehledně dokumentováno, že OHR dezinterpretoval informace Interpolu o významu Bosny pro mezinárodní obchod s drogami (European Stability Initiative 2007b: 6). Dále, co se týče úspornosti jednotného státního policejního systému, MMF ve své zprávě z roku 2005 upozornil, že s přesunutím policistů na státní úroveň se bude muset zvýšit i jejich platové ohodnocení. I při plánovaném snížení počtu policistů by podle MMF zvýšení platů vedlo k trvalému nárůstu veřejných výdajů na policejní službu o 0,6 % HDP. Kromě toho by vznikly vysoké jednorázové přechodné náklady (IMF 2005: 93).

Představitelé RS návrh soustavně odmítali jako politicky nepřijatelný a odporující duchu DPA. Dosažení dohody o policejní reformě bylo postaveno jako podmínka pro zahájení vyjednávání o Dohodě o stabilizaci a přidružení (SAA) mezi BaH a EU. K důležitému průlomů došlo v říjnu 2005, kdy bylo po intenzivních politických jednáních přijato usnesení o policejní reformě. Byly stanoveny tři základní principy restrukturalizace: a) legislativní a rozpočtové kompetence budou na úrovni státu; b) policie musí být oddělena od veškerých politických vlivů; c) místní policejní okrsky musí vzniknout na základě technických policejních kritérií (OHR 2005b). Dohoda představovala značně rozmělněnou verzi původního návrhu PRC, mnoho konkrétních bodů zůstalo nedořešených a nebyla zmíněna možnost překonání dosavadních hranic mezi entitami (Muehlmann 2007: 49). Přesto byl tento krok mezinárodním společenstvím přijat jako dostačující pro zahájení vyjednávání o SAA. V návaznosti na přijetí dohody byla v listopadu 2005 zahájena vyjednávání o SAA mezi EU a Bosnou. Implementace dohody se začala brzy komplikovat; pro místní aktéry bylo těžké shodnout se na detailech realizace jednotlivých kroků (Celador 2007: 21).

V říjnu 2007 byla přijata představiteli šesti hlavních politických stran BaH deklarace podobná výše zmiňované dohodě z října roku 2005. V ní byly potvrzeny tři principy restrukturalizace policie, reforma byla explicitně spojena s ústavní reformou a strany se zavázaly přijmout zákony o policejní službě a o policejních úřednících. Dokument měl podporu všech šesti hlavních politických stran (OHR 2007). Následně byl v prosinci 2007 přijat akční plán a v květnu 2008 zákony o reformě policie s účelem zlepšit koordinaci na státní úrovni. To bylo ze strany EU přijato jako dostatečné naplnění podmínek pro přijetí SAA; dohoda byla podepsána v červnu 2008. Podstatně se tak snížily původní požadavky prezentované v návrhu PRC, když se EU de facto spokojila s pouhým slibem uskutečnění reformy v budoucnosti. V současnosti je osud celé policejní reformy nejasný a otevřený.

Ukotvenost, normativní legitimita a komunikativnost armádní a policejní reformy

V rámci armádní reformy prokázali aktéři mezinárodního společenství schopnost vést dialog s místními aktéry. Dokázali na základě reflexe aktuální situace a reakce svých protějšků v průběhu jednání přehodnotit své původní stanovisko, vzdát se požadavku na vznik jednotných ozbrojených sil a spokojit se se sjednocením na úrovni velení. Díky komunikativnosti na dialogické úrovni tak mezinárodní instituce dokázaly zvýšit svou citlivost k místnímu kontextu.

Slabá historická zakořeněnost samostatné armády BaH byla vyrovnána výraznou srozumitelností snah mezinárodního společenství a propojitelností nově vznikajících institucí do širšího kontextu bosenské společnosti, silně ovlivněného předešlou válkou a daytonským kompromisem. Zachování ducha DPA při vytváření státního ministerstva obrany i zachování jednotlivých armádních složek v rámci entit se ukázalo jako dostatečně ukotvené v místním kontextu a pravděpodobně přispělo k rychlé implementaci politických dohod.

Mezinárodní instituce byly při své iniciativě dostatečně transparentní; nemáme zprávy o tom, že by při procesu prosazování armádní reformy mezinárodní instituce porušovaly svou institucionální integritu či lidská práva. Iniciací vzniku jednotného armádního velení a ministerstva obrany prokázaly mezinárodní instituce svou komparativní výhodu, protože dokázaly přinést BaH a jejím občanům instrumentální funkci, která by jinak byla pravděpodobně nedosažitelná. Tyto skutečnosti hovoří o vysoké normativní legitimitě armádní reformy prosazované mezinárodními institucemi.

Naproti tomu policejní reforma je příkladem promarněných příležitostí a plýtvání lidskými i finančními zdroji a v BaH způsobila nejednu politickou krizi. Mezinárodní instituce se pokoušely prosadit vznik jednotné centralizované policejní služby, kde by rozdělení nových policejních okrsků nemělo respektovat dosavadní politické hranice entit a kantonů. To však šlo proti základním principům DPA a implikovalo změnu ústavy. Argumentace mezinárodních institucí v tomto ohledu nebyla dobře srozumitelná, někdy si dokonce protiřečila. Pro svou nízkou historickou zakořeněnost i propojitelnost a pouze střední úroveň srozumitelnosti můžeme mezinárodní snahy o policejní reformu chápat jako špatně ukotvené v místním kontextu.

Hodnocení instrumentální funkce mezinárodních institucí je sporné. Mezinárodní instituce nedokázaly přispět k vytvoření kompaktního a spolupracujícího policejního systému. Na druhou stranu se díky iniciativě mezinárodních aktérů výrazně snížil počet policistů a alespoň částečně se demokratizovala policejní služba. Proto můžeme tvrdit, že mezinárodní intervence přinesla obyvatelům BaH určitou přidanou hodnotu. Bohužel při procesu certifikace policistů nebyla IPTF dostatečně transparentní, nedodržovala práva policistů na spravedlivý proces a neuvedla do chodu mechanismy odpovědnosti. Kvůli předávání agendy policejní reformy a policejní mise z IPTF na EUPM byla také poškozena koherence mezinárodních snah o policejní reformu. Proto můžeme hovořit v tomto případě o velmi nízké úrovni normativní legitimacy.

Tabulka č. 4
Ukotvenost sledovaných iniciativ

Případ	Historická zakořeněnost	Srozumitelnost	Propojitelnost	Hodnota
Armádní reforma	1	2	2	5
Policejní reforma	0	1	0	1

Tabulka č. 5
Normativní legitimita sledovaných iniciativ

Případ	Lidská práva	Instrumentální funkce	Koherence	Transparentnost	Odpovědnost	Hodnota
Armádní reforma	1	1	1	1	1	5
Policejní reforma	0	1	0	0	0	1

Tabulka č. 6
Komunikativnost sledovaných iniciativ

Případ	Mód komunikativnosti	Hodnota
Armádní reforma	Dialogická	3
Policejní reforma	Instrumentální	2

Mezinárodní instituce také nedokázaly vstoupit do dialogu s místními aktéry a nerefletovaly jejich názory a hodnoty. Naopak se můžeme domnívat, že instrumentální logika jednání přiměla místní aktéry k dohodám, které nebyli vzhledem k vnitropolitické situaci schopni implementovat.

Kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu

V případě armádní reformy pomohly snahy mezinárodního společenství transformovat početné nepřátelské armády do moderních profesionálních vojenských celků spolupracujících na celostátní úrovni. Místní armádní sektor již v současnosti sám o sobě nepředstavuje bezpečnostní riziko. Naopak, vznikly funkční instituce, které umožňují realizovat celostátní postoje a postupy, pokud je k nim politická vůle. Také proto armádní reforma slouží jako pozitivní příklad pro ostatní snahy o mírovou transformaci v BaH. Proto můžeme v současnosti mluvit o vysoké kapacitě pro udržitelnou demokratickou samosprávu v sektoru obrany BaH. Suverénnímu výkonu místní správy v této oblasti brání dosavadní přímý výkon mezinárodní správy v zemi, v sektoru obrany personifikovaný přítomností přibližně 2000 vojáků mise EUFOR.

V případě policejní reformy se podařilo snížit celkový počet policistů a zavést základní principy demokratické policejní služby. Doposud však nedošlo k vytvoření institucí schopných efektivní správy celého policejního sektoru na úrovni BaH. Jurisdikce policejních agentur jednotlivých entit a kantonů nepřesahuje hranice jejich teritoria a strukturně neprovázané policejní sbory nejsou schopné jednotného vystupování vůči zahraničním partnerům. Mezinárodní společenství soustavně vyjadřuje nespokojenost s tímto stavem. Kapacitu pro udržitelnou demokratickou samosprávu v policejním sektoru BaH proto můžeme označit za omezenou.

* * *

V této studii jsem se prostřednictvím komparativní studie dvou případů mezinárodního budování míru v Bosně a Hercegovině, založené na východiscích moderního konstruktivismu, pokusil otevřít diskusi mezi problémově orientovaným a kritickým přístupem k problematice mezinárodního budování míru. Z praktického hlediska jde o pokus obrátit pozornost výzkumu na liberální kvality samotné praxe mezinárodního budování míru a na možné implikace pro jeho dlouhodobou úspěšnost.

Tabulka č. 7
Shrnutí

Případ	Ukotvenost (0–6)	Normativní legitimita (0–5)	Komunikativnost (0–4)	Kapacita pro udržitelnou demokratickou samosprávu (0–3)
Armádní reforma	5	5	3	1 (omezená)
Policejní reforma	1	1	2	2 (vysoká)

Prostřednictvím přehledu argumentace kritického přístupu jsem identifikoval jeho klíčové argumenty. Vztazením těchto argumentů ke kontextu stávající debaty jsem dospěl k formulaci nezávislých proměnných. Následně jsem testoval jejich vliv na rozvíjení kapacity pro udržitelnou demokratickou samosprávu v Bosně a Hercegovině při iniciativách usilujících o reformu armádního a policejního sektoru.

Jak je zřejmé ze shrnující tabulky č. 7, empirický výzkum potvrdil formulované hypotézy o vlivu ukotvitelnosti, normativní legitimacy a komunikativnosti mezinárodního budování míru na rozvíjení schopností místních obyvatel a institucí efektivně spravovat veřejné záležitosti v souladu se základními principy demokracie a lidských práv, nezávisle na zahraničním vlivu a zahraničních zdrojích.

Studie ukazuje, že různé myšlenkové přístupy a paradigmaty mohou do určité míry spolupracovat, pokud odkazují ke společným normativním hodnotám. V kontextu této práce jsou tímto společným jmenovatelem liberální hodnoty samosprávy, sebeurčení a emancipace.

Literatura

- Adler, Emanuel (1997): Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*, Vol. 3, No. 3, s. 319–363.
- Anderson, Benedict (1983): *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Annan, Kofi (1999): Two Concepts of Sovereignty. *The Economist* (352), s. 49–50.
- Ashley, Richard K. – Walker, K. B. J. (eds., 1990): Speaking the Language of Exile: Dissidence in International Studies. *Special Issue of International Studies Quarterly* 34.
- Bain, William (2003): *Between Anarchy and Society: Trusteeship and the Obligations of Power*. Oxford: Oxford University Press.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul (eds., 2004a): Special Issue on Peace Operations and Global Order. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul (2004b): Introduction: Thinking Anew about Peace Operations. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 1–15.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul (2004c): Conclusion: What Future for Peace Operations? Brahimi and Beyond. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 183–212.
- Bellamy, Alex J. (2004): The „Next Stage“ in Peace Operations Theory. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 17–38.
- Bellamy, Alex J. (2002): Pragmatic Solidarism and the Dilemmas of Humanitarian Intervention. *Millennium*, Vol. 31, No. 3, s. 473–498.
- Bellamy, Alex J. (2003): Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society. *Review of International Studies*, Vol. 29, s. 321–340.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul – Griffin, Stuart (2004): *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press.
- Bergby, Endre – Burgess, J. Peter (2009): Human Security and Liberal Peace. *Public Reason*, Vol. 1, No. 1, s. 91–104.
- Bodansky, Daniel (1999): The Legitimacy of International Governance: A Coming Challenge for International Environmental Law? *The American Journal of International Law*, Vol. 93, No. 3, s. 596–624.
- Booth, Ken (1991): Security and Emancipation. *Review of International Studies*, Vol. 17, No. 4, s. 313–326.
- Bose, Sumatra (2002): *Bosnia After Dayton: Nationalist Partition and International Intervention*. London: Hurst & Company.
- Brown, Chris (2002): *Sovereignty, Rights and Justice: International Political Theory Today*. Cambridge: Polity Press.
- Buchanan, Allen – Keohane, Robert O. (2006): The Legitimacy of Global Governance Institutions. *Ethics and International Affairs*, Vol. 20, No. 4, s. 405–437.
- Caplan, Richard (2004): International Authority and State Building: The Case of Bosnia and Herzegovina. *Global Governance*, Vol. 10, No. 1, s. 53–65.
- Caporaso, James A. – Tarrow, Sidney (2009): Polanyi in Brussels: Supranational Institutions and the Transnational Embedding of Markets. *International Organization*, Vol. 63, No. 4, s. 593–620.
- Celador, Gemma C. (2007): The Role of Police Reform in Bosnia and Herzegovina's Post-War Reconstruction: Ten Years After. *48th Annual ISA Convention*, Chicago, 28 February – 3 March 2007.
- Čiśařov-Dimitrova, Gergana (2005): Democracy and International Intervention in Bosnia and Herzegovina. *Central European Political Studies Review*, Vol. 6, No. 1, s. 44–71.
- Cox, Robert W. (1981): Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 10, No. 2, s. 126–155.

- Deutsch, Karl W. (1957): *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*. Princeton: Princeton University Press.
- Downs, George – Stedman, Stephen John (2002): Evaluation Issues in Peace Implementation. In: Stedman, Stephen John – Rotschild, Donald – Cousens, Elizabeth M. (eds.): *Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, s. 43–69.
- Doyle, Michael W. (1999): A Liberal View: Preserving and Expanding the Liberal Pacific Union. In: Paul, T. V. – Hall, John A. (eds.): *International Order and the Future of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Drulák, Petr (ed., 2008): *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál.
- Duffield, Mark (2001): *Global Governance and the New Wars*. London: Zed Books.
- Franck, Thomas M. (1992): The Emerging Right to Democratic Governance. *The American Journal of International Law*, Vol. 86, No. 1, s. 49–91.
- Galtung, Johan (1969): Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3, s. 167–191.
- Gibbons, Michael T. (1987): Introduction: the Politics of Interpretation. In: Gibbons, Michael T. (ed.): *Interpreting Politics*. New York: New York University Press.
- Goldstein, Judith – Robert O. Keohane (1993): Ideas and Foreign Policy: An Analytical Framework. In: Goldstein, Judith – Robert O. Keohane: *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*. Ithaca: Cornell University Press, s. 3–30.
- Granovetter, Mark (1985): Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *American Journal of Sociology*, Vol. 91, No. 3, s. 481–510.
- Elstain, Jean Bethke (2005): Against the New Utopianism. *Ethics and International Affairs*, Vol. 19, No. 2, s. 91–95.
- Habermas, Jürgen (1984): *The Theory of Communicative Action*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (1990): *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1998): *The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Hladký, Ladislav (2006): *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země*. Brno: Doplněk.
- Hollis, Martin – Smith, Steve (2000): *Mezinárodní vztahy: výklad a porozumění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Hutchings, Kimberly (1999): *International Political Theory: Rethinking Ethics in a Global Era*. London: Sage Publications.
- Chandler, David (2005): Introduction: Peace Without Politics? *International Peacekeeping*, Vol. 12, No. 3, s. 307–321.
- Chandler, David (2006): Back to the future? The Limits of Neo-Wilsonian Ideals of Exporting Democracy. *Review of International Studies*, Vol. 32, No. 3, s. 465–494.
- Chandler, David (2009): What Do We Do When We Critique Liberalism? The Uncritical Critique of „Liberal Peace“. *Millenium Conference: After Liberalism*, University of Westminster.
- Chopra, Jarat (1999): *Peace-Maintenance: The evolution of international political authority*. London: Routledge.
- Christova-Schmitt, Daniella (2009): The Peacebuilding Paradox in the Western Balkans. *50th ISA Annual Convention*, New York.
- Ignatieff, Michael (2003): *Empire lite: Nation-building in Bosnia, Kosovo, and Afghanistan*. London: Vintage.
- Ikenberry, G. John (1999): Liberal hegemony and the future of American postwar order. In: Paul, T. V. – Hall, John A. (eds.): *International Order and the Future of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Jahn, Beate (2007a): The Tragedy of Liberal Diplomacy: Democratization, Intervention, Statebuilding (Part I). *Journal of Intervention and Statebuilding*, Vol. 1, No. 1, s. 87–107.
- Jahn, Beate (2007b): The Tragedy of Liberal Diplomacy: Democratization, Intervention, Statebuilding (Part II). *Journal of Intervention and Statebuilding*, Vol. 1, No. 2, s. 211–230.
- Kaldor, Mary (1999): *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Cambridge: Polity Press.
- Kant, Immanuel (1795): Perpetual Peace: A Philosophical Sketch. In: Reiss, Hans (ed.): *Kant: Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaplan, Morton A. (1957): *System and Process in International Politics*. New York: John Wiley.
- Kappler, Stephanie – Richmond, Oliver P. (2010): *Peacebuilding in Bosnia: Resistance or Emancipation?* St. Andrews: Centre for Peace and Conflict Studies, University of St Andrews.
- Karlas, Jan (2008): Komparativní případová studie. In: Drulák, Petr a kol. (2008): *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál.
- Kasum, Damir (2006): Vývoj politického systému Bosny a Hercegoviny po Daytonu a jeho současná podoba. *Central European Political Studies Review*, Vol. 8, No. 2–3, s. 327–341.
- Keohane, Robert O. (ed., 1986): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press.
- Keohane, Robert O. (2003): Political authority after intervention: gradations in sovereignty. In: Holzgrefe, J. L. – Keohane, Robert O. (eds.): *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Klotz, Audie – Lynch, Cecelia (2007): *Strategies for Research in Constructivist International Relations*. Armonk – New York: M. E. Sharpe.

- Krasner, Stephen D. (2004): Sharing Sovereignty: New Institutions for Collapsed and Failing States. *International Security*, Vol. 29, No. 2., s. 85–120.
- Kuhn, Thomas (1970): *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lidén, Kristoffer (2006): *Whose Peace? Which Peace? On the Political Architecture of Liberal Peacebuilding*. Oslo: Master of Philosophy in Peace and Conflict Studies, University of Oslo.
- Lijphart, Arend (1968): *The Politics of Accommodation. Pluralism and Democracy in the Netherlands*. Berkeley: University of California Press.
- Lijphart, Arend (1977): *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press.
- Luttwak, Edward N. (1999): Give War a Chance. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 4, s. 36–44.
- MacMillan, John (1998): *The Liberal Peace*. London: Tauris Academic Studies, I. B Tauris Publishers.
- MacMillan, John (2004): Whose Democracy; Which Peace? Contextualizing the Democratic Peace. *International Politics*, Vol. 41, No. 4, s. 472–493.
- Maras, Isabelle (2009): Exploring European Union-Assisted Police Reform in Bosnia-Herzegovina: A Preliminary Assessment of the European Union Police Mission to Date. *50th Annual ISA Convention*, New York City, 15–18 February 2009.
- McMahon, Patrice C. (2005): Rebuilding Bosnia: A Model to Emulate or to Avoid? *Political Science Quarterly*, Vol. 119, No. 4, s. 569–593.
- Morgenthau, Hans (1948/1980): *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Knopf.
- Muehlmann, Thomas (2007): Police Restructuring in Bosnia-Herzegovina: Problems of Internationally-Led Security Sector Reform. *Journal of Intervention and State Building*, Vol. 1, Special Supplement, s. 37–65.
- O'Brennan (2008): The EU in the Western Balkans: Enlargement as Empire? A Response to David Chandler. *Global Society*, Vol. 22, No. 4, s. 507–518.
- Paris, Roland (1997): Peacebuilding and the Limits of Liberal Internationalism. *International Security*, Vol. 22, No. 2, s. 54–89.
- Paris, Roland (2000): Broadening the Study of Peace Operations. *International Studies Review*, Vol. 2, No. 3, s. 27–44.
- Paris, Roland (2002a): International peacebuilding and the „mission civilisatrice“. *Review of International Studies*, Vol. 28, No. 4, s. 635–656.
- Paris, Roland (2002b): Peacebuilding in Central America: Reproducing the Sources of Conflict? *International Peacekeeping*, Vol. 9, No. 4, s. 39–68.
- Paris, Roland (2003): Peacekeeping and the Constraints of Global Culture. *European Journal of International Relations*, Vol. 9, No. 3, s. 441–473.
- Paris Roland (2004): *At War's End*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Polanyi, Karl (1944): *The Great Transformation*. Boston: The Beacon Press.
- Popper, Karl R. (1982): *The Open Universe: An Argument for Indeterminism*. Totowa: Rowman and Littlefield.
- Pugh, Michael (2002): Maintaining Peace and Security. In: Held, David – McGrew, Anthony (eds.): *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press.
- Pugh, Michael (2003): Peacekeeping in IR theory: Phantom of the Opera? *International Peacekeeping*, Vol. 10, No. 4, s. 104–112.
- Pugh, Michael (2004): Peacekeeping and Critical Theory. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 39–58.
- Richmond, Oliver (2001): A Genealogy of Peacemaking: The Creation and Re-Creation of Order. *Alternatives*, Vol. 26, No. 3, s. 317–348.
- Richmond, Oliver (2002): *Maintaining Order, Making Peace*. London: Palgrave Macmillan.
- Richmond, Oliver P. (2004): UN Peacebuilding Operations and the Dilemma of the Peacebuilding Consensus. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 83–102.
- Richmond, Oliver P. – Franks, Jason (2009): Between Partition and Pluralism: The Bosnian Jigsaw and an Ambivalent Peace. *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 9, Nos. 1–2, s. 17–38.
- Ringmar, Erik (2005): Alexander Wendt: vědec zápasící s historií. In: Neuman, Iver B. – Waever, Ole (eds.): *Budoucnost mezinárodních vztahů*. Brno: Centrum strategických studií.
- Risse, Thomas (2004): Global Governance and Communicative Action. *Government and Opposition*, Vol. 39, No. 2, s. 288–313.
- Stammes, Eli (2004): Critical Security Studies and the United Nations Preventive Deployment in Macedonia. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 1, s. 161–181.
- Steiner, Ch. – Ademović, N. (2010): *Constitution of Bosnia and Herzegovina – Commentary*. Sarajevo: Conrad Adenauer Stiftung.
- Vetschera, Heinz – Damian, Matthieu (2006): Security Sector Reform in Bosnia and Herzegovina: The Role of the International Community. *International Peacekeeping*, Vol. 13, No. 1, s. 28–42.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison – Wesley.
- Waltzer, Michael (1992): *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. New York: Basic Books.
- Wendt, Alexander (1992): Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, Vol. 46, No. 2, s. 391–425.

- Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wisler, Dominique (2005): The Police Reform in Bosnia and Herzegovina. In: Ebnöther, Anja H. – Fluri, Philipp H. (eds.): *After Intervention. Public Security Management in Post-Conflict Societies – From Intervention to Sustainable Local Ownership*. Vienna: Bureau for Security Policy, s. 139–160.
- Yordán Carlos L. (2009): Towards Deliberative Peace: A Habermasian Critique of Contemporary Peace Operations. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 12, No. 1, s. 58–89.
- Zukin, Sharon – DiMaggio, Paul (1990): Introduction. In: Zukin, Sharon – DiMaggio, Paul (eds.): *Structures of Capital*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dokumenty

- Defence Reform Commission (2003): The Path to Partnership for Peace. Sarajevo.
- DPA (1995): Dayton Peace Agreement. 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380>.
- European Stability Initiative (2007a): On Mount Olympus: How the UN Violated Human Rights in Bosnia and Herzegovina, and Why Nothing Has Been Done to Correct It. Berlin – Brussels – Istanbul, 1. 5. 2011, <http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_84.pdf>.
- European Stability Initiative (2007b): The Worst in Class: How the International Protectorate Hurts the European Future of Bosnia and Herzegovina. 1. 5. 2011, <http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_98.pdf>.
- Council of Europe (2007): Hammarberg, Thomas, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe: Special Mission to Bosnia and Herzegovina 20–22 December 2006: Issue of Decertified Police Officers of Bosnia and Herzegovina. Strasbourg, 17 January 2007, 1. 5. 2011, <<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1082637&Site=COE>>.
- ICMPD and TC Team Consult (2004): Financial, Organisational and Administrative Assessment of the BaH Police Forces and the State Border Service. 1. 5. 2011, <<http://www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/publications/en/FunctRew/BiHPoliceFinalReport2004-06-30ENPRINT.pdf>>.
- IMF (2005): Bosnia and Herzegovina: Selected Economic Issues. IMF Country Report No. 05/198, 1. 5. 2011, <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05198.pdf>>.
- Oficiální věstník BaH (2003): Zákon o dovozu a vývozu zbraní a vojenského vybavení. No. 5/2003.
- OHR (2004): Decision Establishing the Police Restructuring Commission. 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/prc/prc-key-doc/default.asp?content_id=34149>.
- OHR (2005a): The EU Accession Process. 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/prc/default.asp?content_id=34264>.
- OHR (2005b): Agreement on Restructuring of Police Structures in BiH. 5. 10. 2005, 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/prc/prc-key-doc/default.asp?content_id=36200>.
- OHR (2006): OHR's Statement at the International Agencies' Joint Press Conference, Sarajevo. 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/ohr-dept/preso/pressb/default.asp?content_id=38730>.
- OHR (2007): DECLARATION on Honouring the Commitments for Implementation of the Police Reform with Aim to Initial and Sign the Stabilisation and Association Agreement. 1. 5. 2011, <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/prc/prc-key-doc/default.asp?content_id=40748>.
- OHR/EUSR (2010): *OHR/EUSR Inzko Calls for Pro-Active International Approach in BiH*. 10. 12. 2010, <http://www.ohr.int/ohr-dept/preso/pressr/default.asp?content_id=45607>.
- PRC (2004): Final Report on the Work of the Police Restructuring Commission of Bosnia and Herzegovina. 1. 5. 2011, <<http://www.ohr.int/ohr-dept/preso/pressr/doc/final-prc-report-7feb05.pdf>>.
- UN – Annan, Kofi (2005): In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All. Report of the UN Secretary-General. 1. 5. 2011, <<http://www.un.org/largerfreedom/>>.
- UN – Brahimi, L. (2000): Report of the Panel on UN Peace Operations. 1. 5. 2011, <http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/>.
- UN – Boutros-Ghali, Boutros (1992): An Agenda for Peace. 1. 5. 2011, <<http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>>.
- UN – Boutros-Ghali, Boutros (1995): Supplement to an Agenda for Peace: Report of the Secretary-General on the Work of the Organisation. 1. 5. 2011, <<http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>>.
- Venice Commission (2005): Opinion No. 326/2004 on a Possible Solution to the Issue of Decertification of Police Officers in Bosnia and Herzegovina. Strasbourg, 24 October 2005, § 18, 1. 5. 2011, <<http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-AD%282005%29024-e.pdf>>.

Poznámka

Autor by rád poděkoval anonymním oponentům tohoto článku, Vítu Benešovi a Ondřeji Slačálkovi z redakce časopisu Mezinárodní vztahy a také Janu Karlasovi a Tomáši Karáskovi z Katedry mezinárodních vztahů FSV UK za cenné připomínky, které pomohly zkvalitnit tento text.